

Keleti Éva gyűjteményes kiállítása

Hölgyeim és Uraim, ne tévessze meg Önöket a helyszín: nem a Műcsarnokban vagyunk, hanem színházban. Mégpedig Keleti Éva színházában. Még akkor is, ha nem csak színészek vesznek körül bennünket, mert a fotóművész az élet színházát varázsolja elénk ebben a négy teremben.

Az első háromban Keleti Éva a riporter múltját mutatja be, az MTI-nél töltött időszak alatt készült fényképeket, és itt szerepelnek a régi sztárfotói, a táncelőadásokról készült képei. Talán kevesen tudják, hogy balerina szeretett volna lenni, s noha Nádasdy mesternél tanult egy darabig, adottságai mégsem találtattak alkalmasnak a táncra. De meglelt fotográfusi hivatásában tovább élt szerelme a balett iránt, lelkesen fényképezte az Opera meg a két híres vidéki balett-együttesét, a pécsit és a győrit. Egyik legcsodálatosabb képe, az *Extázis* bravúrosan elkapott pillanat a hófehér ruhás, lebegő, szinte pillangóként felröppenni készülő táncosnőről.

Keleti Éva a fotózás olyan mestereitől tanult, mint Vadas Ernő vagy Langer Klára, akkor, amikor a fényképezés nagy szakmai, technikai tudást követelt. Talán nem volt hiába az a néhány szemeszter az ELTE kémia-fizika szakán, de mindennél többet jelentett a művészi érzék, ami nélkül nem jöhetett volna létre az a csodálatos életmű, amit évtizedek alatt létrehozott, s aminek bemutatására most a Műcsarnok felkérte. De nem csak a múlt képeit láthatjuk: a negyedik teremben vadonatúj portrékat mutat be, ezeket március óta készítette többek között olyan művészekről, akik a múltbeli képeken is szerepelnek. Törőcsik Mari, Béres Ilona, Mácsai Pál, Gálffi László és mások mellett a fiatalabb generáció is képviselve van, mint például Tenki Réka vagy Csányi Sándor, és olyanok, akiket régen is ismert, de csak most kerültek lencsevégre, mint Maurer Dóra, Pongor Ildikó – őt a lányával, László Lili színésznővel láthatjuk –, egyszóval Keleti Éva megpróbálta egybekapcsolni a múltat a jelennel.

Emlékszem azokra az izgalmas délelőttökre, amikor a színházi próbáinkon, a premier előtti napokban megjelentek a fotósok. Kattogtak a gépek, villantak a vakuk, Keleti Éva mindig ott volt. Türelmesen kereste a témát, a megfelelő, jellemző pillanatot, élesítette az objektívet, figyelte a fényt, mert akkor még nem úgy volt, hogy csak meg kell nyomni a gombot, és az automatizmus mindent elintézik. Nem is volt kedvére, amikor behozták a digitális fotózást, úgy vélte, a gondtalanság felületessé tehet, márpedig ehhez a munkához az a türelem kell, amit ő ellesett a nagyoktól. Keleti Éva a hatvanas években lett a színházi élet képi krónikása. Az azokból az időkből való fotói felbecsülhetetlen értékűek, őrzik a magyar színjátszás óriásait, akiket a legjobb szerepeikben, vagy a magánéletükben örökített meg a maradandóságnak. Láthatnánk-e magunk előtt az élet nyugétől roskatag vállú, otromba bőröndjeit cipelő, fáradt ügynököt, ha Keleti Éva nem kattintja rá a kameráját Tímár József-re, a nagyszerű színészre annak utolsó szerepében? Ez a pillanat egyébként meghatározó volt Keleti Éva számára. Mert nem csak a kép lett remek, de benne is akkor támadt az a jóleső érzés, hogy foglalkozása jóval több megélhetésnél, hiszen csodás lehetőségek rejlenek a munkájában. Alig akad jelentős színész, aki ne került volna kamerája elé. Micsoda életpillanat a Gobbi Hildáról készült kép, amint Dunabogdányban kiszáll a kis Fiat 650-eséből, előtte a földön ott a Nemzetiből kimentett dokumentum-paksaméta, és éppen rágyújt egy cigarettára! Vagy ott van Ruttkai Éva és Latinovits Zoltán, ahogy lakásuk ablakpárkányára ülve kicsit megpihentek – mint egy

Bernáth Aurél festmény. A fotók nem csak művészi szemléletről, de biztos szakmai tudásról is árulkodnak, ám legfőbben a szeretetről. Keleti Éva szerette és szereti a modelljeit, tiszteletben tarja a szokásaikat, kívánságaikat, hogy ne mondjam, raplijaikat. De ehhez alázat kell. Engedni a kívánságoknak, de olyan empátiával, amivel mégis elérheti azt, amit tökéletesnek gondol. Szokta emlegetni Básti Lajost, a köztudottan nem könnyű embert. Még a pálya elején került szembe vele. Básti nem engedte magát alulról fotografálni, csak felülről, mert volt egy forradás az orrán, és nem szerette volna, ha látszik. De Keleti Éva elérte, hogy mind a kétféle módon fényképezhesse, és kézhez kapva a kész fotókat Básti belátta, hogy nem volt igaza. Empátia és pszichológiai érzék – Keleti Éva rendelkezik ezekkel a jó tulajdonságokkal. Ettől olyan jók a portréi is. A jó fotós az igazságot keresi. Az igazság nem csak szavakból derülhet ki: az igazság ott van a személyiségben, az arcban, a gesztusokban. Ezt kell megtalálni, Keleti Éva mindig ezt kereste a felvételeivel, a színész, a modell belső világát, igazságát. Ennek kellett látszania a képeken. Mert – ahogy ő mondja – nem az esztétikai szépség az első, hanem az emberi érték. Ezt a hagyományos technikával alaposabban lehetett elérni, de a digitálissal sem lehetetlen. Keleti Éva hatvanévesen abbahagyta az aktív munkát, férje hosszas betegsége idején mellette volt, de munkált benne a fotós, ezért aztán mobiltelefonjával készített képeket az otthonában. Valójában három-négy évvel ezelőtt kezdett ismét fotografálni.

Ezen a kiállításon olyan képek is láthatók, amiket még soha nem publikált, többek között az Írószövetség nevezetes 1985-ös kongresszusáról. Ezek már történelmi dokumentumok. Keleti Éva Érdemes és Kiváló Művész, Balázs Béla-díjas és Kossuth-díjas, de legfőbb kitüntetése a művészeti életünk és a kollégák megbecsülése. Végigélte a fényképezés átalakulását a digitalizáció térnyeréséig. Ő maga is elfogadta ezt a változást, de ismeri az esztétikai hátrányait. Különbséget tesz a kimerevített pillanat és az igazi fotografált kép között. Aki maradandót akar alkotni, filmre dolgozik, mondja. Ez a kiállítás a maradandóság bizonyítéka. Fogadják szíves érdeklődéssel.

Keleti Évának gratulálok, a kiállítást megnyitom.

Budapest, Múcsarnok, 2019. december 10.

Szakonyi Károly